

ARCHIVARIA III

Wie zich wil bezighouden met de geschiedenis van Asten zal vroeg of laat op zijn weg een tweetal ongepubliceerde verzamelwerken tegenkomen die hem daarbij behulpzaam kunnen zijn, namelijk die van Slaats en van Van Hövell tot Westerflier. Rond 1980 werkte wijlen Frits Slaats uit Eindhoven meters administratief en rechterlijk archief van Asten door om van iedere akte die hij in handen kreeg een nauwkeurig regest te maken. Hij had daarbij de volle steun van "meesterke" Antoon van Asten. Voor de historicus, maar vooral ook voor de genealoog of toponymist, is het een rijke bron waaruit deze met genoegen de benodigde informatie kan halen.

Daarnaast bevindt zich in het Historisch Informatiecentrum Helmond een 8 delen beslaand, 3200 (!) pagina's rijk typoscript getiteld "Geschiedenis van de heeren, de heerlijkheid en de dorpen van Asten en Ommel". Het is een kopie van een in de 30-er en 40-er jaren van de vorige eeuw door de toenmalige kasteelheer, mr. Clemens E.A. baron van Hövell tot Westerflier (1878-1956) samengestelde anthologie. In dit bronnenboek wordt zo ongeveer uit het hele heerlijkheidsarchief van Asten geput, waarbij veel documenten en briefwisselingen letterlijk zijn opgenomen, al dan niet onderling verbonden door mededelingen, verklaringen en uitweidingen van de samensteller. Maar ook worden er talloze andere bronnen, helaas niet altijd met name genoemd, en zelfs literatuur geciteerd. Zo treft men er ondermeer stukken aan uit de Postelse archieven, oorkonden uit Leuven, diverse akten uit het Bossche schepenprotocol, de Archives de Belgique, de Brusselse leenregisters enz. enz.. Maar ook latere geschiedschrijvers als Butkens en Schutjes zal men niet tevergeefs zoeken in dit manuscript.

Omdat bij de verzameling zowel een inhoudsopgave als een index op personen, toponiemen en zaken ontbreekt is de toegankelijkheid ervan uiterst gebrekkig. Niettemin vindt men er een schat aan gegevens, niet alleen over het wel en wee van de heerlijkheid en het kasteel zelf, maar ook over goederen en zaken die daaraan verbonden waren, zoals de wind- en watermolen, het jachtrecht en de boerderijen die eigendom waren van de heer. Ook zaken als cijns-, tiend-, gruit-, ijk- en maalrecht, aanstelling en ontslag van bepaalde ambtenaren, grensgeschillen met aanpalende gemeenten, alsmede allerlei andere zaken die zich in het verleden in het openbare leven van Asten en Ommel afspeelden komen uitgebreid aan de orde. Ook belangstellenden in de heksenprocessen van rond 1600 vinden er veel van hun gading. Er moet echter wel gewaarschuwd worden dat, omdat het werk is samengesteld door een leek op historisch gebied, een relativerende en analytische beschouwing van het verzamelde materiaal vrijwel ontbreekt en het werk daarom niet de titel verdient die het draagt. Samenvattend mag niettemin worden gesteld dat deze

collectie een dankbare bron kan zijn voor de bestudering van de Astense geschiedenis. Alleen al voor de toegankelijkheid van dit omvangrijke werk is het wenselijk dat deze verzameling voor geïnteresseerden digitaal beschikbaar komt.

Maar waar is eigenlijk het oorspronkelijke manuscript van dit boekwerk gebleven? Berust dit in het originele heerlijkheidsarchief? Dit archief werd in 1956, bij het overlijden van Clemens sr., in bewaring gegeven (voor een periode van tien jaar met stilzwijgende verlenging) aan het Rijksarchief van Den Bosch. Het beschikt met de inventaris van De Korte uit 1978 overigens over een goede toegang. Na moeizame onderhandelingen werd het archief in 1987 voor 55.000 gulden aangekocht met gelden van het rijk, de provincie en de gemeente. Hoewel de originele stukken in Den Bosch bleven, kreeg het Streekarchivariaat in Deurne (als tegenprestatie voor de financiële bijdrage van de gemeente Asten) microfiches van de archiefstukken, overigens met uitzondering van de charters. De genoemde anthologie van Clemens sr. maakte hier geen onderdeel van uit omdat die, waarschijnlijk al in 1956, door zijn zoon Clemens van Hövell jr. bij de gemeente Asten in een kluis werd gedeponneerd.

Wat is er daarna mee gebeurd? Was het wellicht onderdeel van het resterende familie-archief dat snel genoeg na de verkoop van het kasteel in 1984 openbaar werd geveild? Dit archief is bij meerdere kopers terecht gekomen, onder meer bij het toenmalige Streekarchivariaat Langs Aa en Dommel te Veghel. Het werk van Van Hövell was daar echter niet bij. In 1978 schrijft De Korte dat het "handschrift" (eig. een typoscript) zich in het Streekarchivariaat in Deurne bevindt. In 1987, naar aanleiding van de reeds genoemde verkoop van het heerlijkheidsarchief, duikt het plotseling weer op wanneer de familie Van Hövell een kopie aan het Streekarchivariaat Deurne schenkt. Dit exemplaar is nu dus beschikbaar in het Historisch Informatiecentrum Helmond. Het originele typoscript is nu weer in handen van de familie.

Pieter Koolen en Jos Gommans

Met dank aan Sylvia van de Hövell, Hans van de Laarschot en Toine Maas.